

Код Полацкага Евангелля

Факсімільныя копіі найкаштоўнейшых кніг, створаных на беларускай зямлі даўным-даўно, цяпер можа пагартар у Нацыянальнай бібліятэцы кожны, хто пажадае. А вось прачытаць...

Іван Ждановіч

Як вядома, каб чытаць і разумець прамудрасці з тых раліянтаў — патрэбны спецыяльныя веды. Пра тое варта гаварыць, калі ў духоўна-культурнай прасторы Бацькаўшчыны, Расіі з'явіліся факсімільныя копіі Полацкага Евангелля. Пісалася ж яно ў XII стагоддзі! Кажуць, і сама Еўфрасіння Полацкая магла да святыні дакранацца. Ці й пісаць яе? Даследчыкі адрозніваюць почырк двух пісцоў... Я гартаў нядаўна копіі гэтага і крыху раней выдадзенага Слуцкага Евангелля, а таксама Жіціе Еўфрасінні Полацкай... І вось, браты мае, кажу як на духу: "зело смутилося еси душа моя грешная". Карацей, не расчытаў анічога... Вазьму смеласць казаць: маглі ўразумець старажытныя тэксты хіба адзінкі з сотняў удзельнікаў урачыстасці ў Нацыянальнай бібліятэцы. Святары, можа — бо вывучалі стара-славянскую. А старабеларускую, ці, як раней яе называлі, "руську мову" ці ж ведаюць? Бо, пішуць даследчыкі, "мова рукапісу ўтрымлівае рысы, уласцівыя мясцоваму дыялекту старажытных крывічоў".

Менавіта ў Нацыянальнай бібліятэцы Мітрапаліт Павел ды Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Леанід Гуляка перадавалі шыкоўна выдадзеную копію Полацкага Евангелля дырэктару кнігасховішча Раману Матульскаму. І ўсе, хто пажадаў, маглі гартаць выстаўленыя ў холе выданні.

Факсімільнае выданне Полацкага Евангелля — у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі

Нехта прыкладваўся вуснамі, як да святыняў. Дзеці ж без асаблівага піетэту шчоўкалі над аркушамі камерамі з мабільнікаў. Моцны вобраз: копія копіі, старажытная гісторыя, лічбавая сучаснасць...

Прагрэс! Што раней рабілі перапісчыкі ў манастырах гадамі — сёння сканіруем за гадзіны. І ўзнікае пытанне: які сапраўдны кошт вось гэтых, шыкоўна выдадзеных кніг?

Каюся: быў час, калі я ўвогуле не

надта разумеў: у чым каштоўнасць розных Евангелляў, пра якія згадваюць даследчыкі айчыннай гісторыі? У іх жа, меркаваў, адзін і той жа евангельскі змест. Ёсць фрагменты Тураўскага Евангелля, яны з XI стагоддзя, цяпер зберагаюцца ў бібліятэцы Акадэміі навук Літвы: ацалела 10 лістоў. Адзін з найстаражытных помнікаў славянскага пісьменства — з нашай зямлі родам! Ёсць Евангеллі По-

лацкае, Слуцкае, Лаўрышаўскае... Усе арыгіналы — у замежжы. І вось, прагматычна разважаў я, у чым іх каштоўнасць? Пісаная, папершае, мова і шрыфтам, цяпер нам незразумелымі. Па-другое: хочаш ведаць Слова Божае — бяры любое з выдадзеных у апошні час Евангелляў, у тым ліку па-беларуску, ды спасцігай Прамудрасць...

Каюся: не разумеў каштоўнасці нашых рукапісных нацыянальных

святыняў, пакуль не пабачыў іх копіі... Дарэчы, вы ведаеце, што копіі мастацкіх карцін, найшыкоўныя, на сур'ёзных аўкцыёнах зусім не ў цане? А задумваліся, колькі можа каштаваць там, напрыклад, аўтэнтчны Крыж Еўфрасінні Полацкай? Думаю, дзяржава ў любым выпадку за цаной не пастаіць: святыня. І яна недзе чакае часу, каб цудоўным чынам — ну як жа інакш! — з'явіцца... Розумам спасцігаць каштоўнасць падобных рарытэтаў найлепш, глядзячы на іх цэннікі на міжнародных аўкцыёнах: пэўна, сотні тысяч, мільёны даляраў кошт іхні. А падробкам — грош цана...

Можа, таму і "не даходзіла" мне раней, якія каштоўнасці мы мелі, ды не ўбераглі, што старажытных Евангелляў я ў вочы не бачыў. А хто іх бачыў? Выбраныя навукоўцы, гісторыкі: бо ў замежжы, у сховах. Спецдоступы... Дарэчы, а як нашы святыні там аказалася? Лёгка ж даведацца, клікні ў інтэрнэце — і чытай, разважай: "Полацкае Евангелле было вывезена з Полацка Іванам Грозным, пасля ўзяцця горада ў ходзе Лівонскай вайны ў 1563 годзе. Інфармацыя пра тое, дзе знаходзілася Евангелле ў наступныя гады і да XIX стагоддзя, практычна адсутнічае. Вядома, што да 1852 года захаваліся 170 лістоў Евангелля, і тады яны разам з некаторымі іншымі рарытэтамі з "Древнехранилища" Пагодзіна былі набыты Імператарскай публічнай бібліятэкай (цяпер Расійская нацыянальная бібліятэка, Санкт-Пецярбург)". → **Стар. 3**

Код Полацкага Евангелля

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

І вось мы бачым, што мелі ды страцілі. Рарытэты вярнуліся ў копіях: каб помнілі мы пра сваё прадаўняе мінулае, ведалі яго таямніцы. Каб нагадаць пра былую славу Айчыны. Каб вучыліся мы на тых памылках, якія прывялі да заняпаду магутнай дзяржавы — Вялікага Княства Літоўскага. Гэта ўсё можна, акрамя духоўных тэкстаў, прачытаць “паміж радкоў” у факсімільных фаліянтах. Вось такі таемны код ёсць у Полацкім Евангеллі, і нават ягоных копіях! А нехта ж спахмурнее: а чаму суседзі не аддаюць арыгіналы? Так склалася гісторыя: не перапішаш. Можна толькі сканіраваць скарбы, як і зрабілі рупліўцы (пра іх мы яшчэ

раскажам). І варта памятаць: нічога проста так, “за прыгожыя беларускія вочы” ў свеце нам не дасць і не аддасць. Ні газу, ні нафты, ні інвестыцый, ужо не кажучы пра Евангеллі ці Слуцкія паясы. Ну такія ўжо законы міжнароднага права, якія варта паважаць...

І тут, на мой погляд, мудрую падказку, вялікае сучашэнне можам атрымаць ад класіка Максіма Багдановіча. У знакамітым вершы “Летапісец” знойдзем ключ да ісціны: “Так рупная пчала/ Умеє ў соты мёд збіраць і з горкіх кветак”. І не злуецца, пэўна, працавітая пчолка, што яны горкія! Калі ж глянуць у кантэкст, унікаюць у глыбінную сутнасць твора — то і яшчэ больш прыхаваных сэнсаў у

ідэі факсімільнага вяртання нацыянальных святыняў нам убачыцца.

Дарэчы, пра “рупную пчалу” згадаў на ўрачыстасці Леанід Гуляка. Сам ён той вобраз “вылушчыў” з кнігі Патрыярха Кірыла “Сіла нацыі — у сіле духа”. Вось жа цуд: Багдановіч пісаў твор, сцвярджаюць даследчыкі, як пабачыў старажытныя беларускія кнігі ў Вільні. Радкі нашага класіка спадабаліся Маскоўскаму Патрыярху — і ён згадаў тую мудрасць у сваёй кнізе. І яна “вярнулася” да нас на ўрачыстасці, калі Беларусь, кажучы па-летапіснаму, “обрела” — віртуальна і факсімільна — сваю бяспэчную рэліквію...

Евангеллі з мінулага — яркая сведчанні слаўнага і даўняга

Копія Евангелля — выдатнай якасці

быцця народа, яго моцы і сілы. Вось таму ўсе нашы Евангеллі, кожнае паасобку, і ўсе летапісы старажытныя, і знакамітыя Літоўскія метрыкі такія каштоўныя. Незалежна ад таго, на якой мове, якім шрыфтам пісаная і дзе зберагаю-

ца. Урэшце: валодаць каштоўнасцю — ці гэта самае галоўнае ў нашым часе? Значна ж важней — заўжды памятаць і ведаць, што скарбы тыя сіламі, талентамі, розумаў нашых вялікіх продкаў былі створаны. Што яны ёсць. І будуць.